

Adrian Fertacz¹

DZIENNIKARZ SŁUGĄ PRAWDY I CZŁOWIEKA

Streszczenie

Świat potrzebuje odpowiedzialnych dziennikarzy, którzy będą służyli prawdzie i człowiekowi. Z ubolewaniem należy dostrzec, że powodem licznych kłamstw w mediach jest chęć zysku materialnego bądź politycznego, który wiąże się z brakiem formacji duchowej dziennikarzy. Sprawdza się stare powiedzenie: gdzie mówią pieniądze, tam milczy prawda. Zatem dziennikarz duchowo uformowany, który służy prawdzie i człowiekowi, ma obowiązek demaskować zło, uczciwie służąc prawdzie, a nie ubocznym interesom. Takie działanie jest wsparciem dobra wspólnego i przyczynia się do pogłębienia wolności i odpowiednich wartości w społeczeństwie. Dziennikarz wierny swojemu powołaniu, służący prawdzie i człowiekowi, wypełnia misję wynikającą z dziennikarskiego powołania.

Słowa kluczowe: prawda, służba, misja, wierność

JOURNALIST A SERVANT OF TRUTH AND MAN

Abstract

The world needs responsible journalists who will serve the truth and people. It is regrettable to note that the reason for numerous lies in the media is the desire for material or political gain, which is associated with the lack of spiritual formation of journalists. The old saying holds true: where money speaks the truth is silent. Therefore, a spiritually formed journalist who serves the truth and man has the duty to expose evil, honestly serving the truth, and not by side interests. Such action supports the common good and contributes to the deepening of freedom and appropriate values in society. A journalist faithful to his vocation, serving the truth and man, fulfilling the mission resulting from his journalistic vocation.

Keywords: truth, service, mission, faithfulness

¹ Ks. dr Adrian Fertacz, prezbiter archidiecezji częstochowskiej, doktor teologii; ORCID: 0000-0001-5121-7187. Adres do korespondencji: 42-200 Częstochowa, ul. Kilińskiego 8, e-mail: a.fertacz@uksw.edu.pl.

Wstęp

Człowiek jest istotą poszukującą prawdy. Usiłuje nią żyć i pogłębiać w dialogu, który obejmuje dawne i przyszłe pokolenia. W życiu codziennym poszukuje prawdy bądź zajmuje się jej przekazywaniem zawodowo, odnosi się do niej z pietyzmem, a nawet pisze w niektórych okolicznościach słowo *prawda* wielką literą. Źródłem niezwyklej dokładności jest zapewne spontaniczna świadomość człowieka, że prawda jest zawsze wartością najwyższą i fundamentalną nie tylko w życiu osobistym, ale i zawodowym. Od niej zależy sens wszystkiego, co się mówi i co czyni. Pytanie o prawdę bądź o służbę prawdzie jest pytaniem bardzo doniosłym, gdyż chodzi o wartość zasadniczą dla życia².

1. Prawda jako fundament dziennikarskiej troski o człowieka

Jednym z podstawowych warunków tworzenia i rozpowszechniania wszelkiego rodzaju informacji przy pomocy mass mediów, jak zaznacza medioznawca ks. Andrzej Baczyński, jest poszanowanie prawdy. Kodeksy deontologii dziennikarskiej kwestię prawdy stawiają na pierwszym miejscu: „Poszanowanie prawdy i prawa opinii publicznej do prawdy jest naczelnym obowiązkiem dziennikarza”. Każdy człowiek ma prawo do uzyskania obiektywnego obrazu rzeczywistości za pomocą dokładnej i prawdziwej informacji. Podstawowym obowiązkiem każdego dziennikarza jest poszukiwanie i publikowanie prawdy. Ten obowiązek dotyczy wszystkich zaangażowanych w proces przekazu informacji: dziennikarzy, wydawców, producentów i nadawców. Osoby te, szanując prawdę, a przez nią drugiego człowieka, stawiają przed sobą konkretne wymagania wynikające z wyznawanych wartości. Muszą one być utrzymane ponad własnymi pragnieniami, które może czasem nasuwać egoizm bądź wygoda. W ten sposób dają oni świadectwo prawdzie. Wówczas prawda staje się fundamentem komunikacji międzyludzkiej, jest podstawowym wymogiem wobec każdego przekazu, ponieważ świat komunikacji opiera się na wzajemnym zaufaniu oraz służbie człowiekowi³.

Zadanie stojące dziś przed ludźmi mediów jest bardzo trudne, dlatego hiszpański teolog Olegario Gonzalez de Cardedal daje wskazówki, które powinny dziennikarzom ułatwić ich misję. Dziennikarz, dla którego prawdą, źródłem i fundamentem powinien być Jezus Chrystus, każdego dnia musi pytać siebie: skąd czerpie siłę i dla kogo powinien

2 Antoni Siemianowski, *Człowiek i prawda* (Poznań: W drodze, 1986), 10. Prawda przekazu medialnego jednoznacznie łączy się z rzetelnością, solidnością, uczciwością, obiektywizmem, przedstawianiem faktów zgodnie z rzeczywistością, to służba drugiemu człowiekowi. Formułując zasady etyczne dotyczące przekazu medialnego, Jan Paweł II podkreślił przede wszystkim ideał ścisłego sposobu przedstawiania faktów i wydarzeń, czyli służenia prawdzie. Jednoznacznie papież przeciwstawiał się wszelkim formom obecności kłamstwa w mediach, mechanizmowi manipulacji i propagandy, powierzchownej prezentacji rozmaitych kwestii i dylematów. Norma prawdy wobec przekazu medialnego implikuje praktyczną zasadę prawdomówności, która wiąże się także z postulatem obiektywizmu medialnego; Grzegorz Łęcicki, *Media audiowizualne w nauczaniu Jana Pawła II* (Warszawa: Elipsa, 2012), 118–120.

3 Andrzej Baczyński, *Kościół wartości i media* (Kraków: Fall, 2012), 81–83.

to czynić. Olegario Gonzalez de Cardedal przedstawia to bardzo obrazowo, porównując dziennikarza do drzewa, które musi być zakorzenione w odżywczej glebie. Tą glebą jest prawda, ponieważ tylko ona ma wilgotność, trzeba jej szukać i przy niej trwać, ale i jej służyć. Prawda czyni ludzi autentycznymi, to im właśnie się powierza godność i czystość. Nie można posługiwać się słowem, w którym nie ma woli prawdy. Kto nie żyje prawdą, żyje kłamstwem i poprzez nie degradowuje i niszczy ludzi⁴.

Z punktu widzenia dobra konkretnego człowieka, odbiorcy i całego społeczeństwa konieczną rzeczą jest odniesienie każdego przekazu do prawdy, gdyż – jak podkreśla ks. Andrzej Baczyński, powołując się na słowa ks. Tadeusza Zasępy – teologa, profesora nauk teologicznych oraz medioznawcy: „Tylko w atmosferze prawdy ludzie mogą bezpiecznie i twórczo podporządkować sobie świat; tylko żyjąc w prawdzie mogą działać, zachowując własną godność we wszystkich dziedzinach działalności. Kłamstwo wywiera negatywny wpływ na moralną autentyczność ludzkiej egzystencji”⁵.

Medioznawca i autor wielu publikacji dotyczących mass mediów, bp Adam Lepa, podejmuje zagadnienie dotyczące przekazu prawdy jako służby człowiekowi. Zatem odpowiada na jedno z podstawowych zadań dotyczących mediów katolickich. Jednocześnie biskup powołuje się na słowa Jana Pawła II wygłoszone 14 lutego 1998 roku, który stwierdził, że właściwym celem i zadaniem społecznych środków przekazu jest służba prawdzie, ale i jej obrona. Papież przypomniał, że służba ma polegać na obiektywnym i rzetelnym przekazywaniu informacji, unikaniu manipulacji i przyjmowaniu postawy nieprzekupnej wobec prawdy. W tej papieskiej wypowiedzi – według biskupa – uczestniczą zarówno odbiorcy mediów, jak i osoby pracujące w mediach katolickich⁶.

Jan Paweł II prosi dziennikarzy, aby z całą pasją szukali prawdy dla niej samej. Poszukiwanie prawdy z innych względów oznaczałoby rezygnację z niej samej⁷. Praca dziennikarza oparta na rygorystycznym służeniu prawdzie wnosi w życie społeczne bezcenny dar. Społeczeństwo potrzebuje informacji rzetelnej i kompletnej w granicach sprawiedliwości i miłości. Miarą osiągnięć dziennikarskich jest prawda i sprawiedliwość, a nie efekt czysto zewnętrzny. Jest to także wypełnienie powołania dziennikarskiego do służby prawdzie i pomocy człowiekowi⁸. Papież w trakcie swojego pontyfikatu wskazywał również mediom konkretne zadanie – to służba człowiekowi, którą dziennikarz

4 Olegario Gonzales de Cardedal, „List do Przyjaciela Dziennikarza”, w: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski (Olsztyn: Lux Mundi, 1996), 304–305.

5 Baczyński, *Kościół wartości i media*, 83; Michał Dróżdź, „Media przestrzenią dialogu z człowiekiem. Inspiracje soborowe w myśli Jana Pawła II”, w: *Inter mirifica – Dziennikarstwo i perspektywy*, red. Andrzej Baczyński, Michał Drożdź, Michał Legan (Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, 2013), 85–86.

6 Adam Lepa, „Poprawność polityczna stała się medialną poprawnością”, wywiad, red. Sławomir Jagodziński, *Nasz Dziennik* 19–20 IX 2009, 10; „Media w służbie tożsamości Polaków”, w: *Media a tradycja*, red. Piotr Kuty (Lublin: Nasza Tradycja, 1998), 17–20; Pius XII, „Encyklika o kinematografii, radiu i telewizji «Miranda prorsus»”, w: *Kościół a kultura masowa* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1987), 244; Joanna Sosnowska, „Dziennikarz – specjalista. Zasady pracy dziennikarza religijnego”, *Kultura–Media–Teologia* 15 (2013): 84–85, dostęp 15.10.2018, https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt_2013_15_Sosnowska.pdf.

7 Jan Paweł II, „Zależność, która przynosi zaszczyt”, *L'Osservatore Romano* 1 (1988): 16.

8 Jan Paweł II, „Istota, wielkość i odpowiedzialność sztuki i publicystyki”, w: Jan Paweł II, *Wiara i Kultura* (Rzym: Fundacja Jana Pawła II – Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, 1986), 108.

wyraża poprzez rzetelną informację. Współczesny człowiek oczekuje prawdy i ma do tego w pełni uzasadnione prawo, gdyż jednym z podstawowych i elementarnych praw człowieka jest prawo do informacji – i to informacji zgodnej z prawdą⁹. Encyklika Jana XXIII „*Pacem in terris*” przyznaje każdemu człowiekowi prawo do informacji o wydarzeniach bieżących. Dekret soborowy *Inter mirifica* przekazuje, że informacja musi być zawsze prawdziwa i pełna, przy zachowaniu sprawiedliwości i miłości. Rzetelna informacja powinna być godna i odpowiednia, powinna odnosić się do zasad moralnych oraz słuszných praw człowieka, tak przy gromadzeniu informacji, jak również przy przekazywaniu swoim odbiorcom¹⁰.

Ks. Baczyński stwierdza, że służba prawdzie, która jest wyrażana przez ludzi mediów, wskazuje na potrzebę ostrożności zdolnej odkrywać źródła możliwych błędów. Owa służba wymaga od dziennikarzy cierpliwości i uporów w poszukiwaniach absolutnej uczciwości wyrażanej w codziennym przepowiadaniu. Autor przypomina, że środki przekazu nie mogą deformować prawdy, jak i ukrywać tego, co musi być powiedziane, mając na uwadze, że są sługami prawdy¹¹.

Podkreślając zaangażowanie ludzi mediów, ich służbę prawdzie, a przy tym służbę człowiekowi, należy zauważyć, że to właśnie dzięki służbie ludzi mediów społeczeństwo jest informowane na bieżąco, poszerza swoją wiedzę, poznaje kulturę, uczy się sztuki dialogu i twórczej wymiany poglądów. To wszystko jest owocem ciężkiej, solidnej pracy dziennikarskiej¹². Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że liczni dziennikarze w Polsce kierują się umiłowaniem prawdy. Wykazują ambicję niezawierania kompromisów moralnych i zachowują poczucie godności osobistej¹³. Jan Paweł II w orędziu na XXXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 2003 roku, mówił: „Podstawowym warunkiem moralnym wszelkiej komunikacji jest poszanowanie prawdy oraz służba prawdzie. Podstawą międzyludzkiej komunikacji jest wolność poszukiwania i głoszenia prawdy dotyczącej nie tylko faktów i informacji (...), ale i naszej więzi z Bogiem. Trzeba przyznać, że środki przekazu często odważnie służą prawdzie; niekiedy jednak są narzędziem propagandy i dezinformacji”¹⁴.

Także według ks. Tadeusza Zasepy największą szansą dla dziennikarzy katolickich jest nade wszystko obrona prawdy oraz służenie jej. Teolog przestrzega przed chwilową popularnością sensacyjnych nowości, które bardzo szybko przemijają, odsuwając dzien-

9 „Papieska Komisja do Spraw Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska «Zjednoczenie i postęp». O środkach społecznego przekazu «*Communio et progressio*»”, w: *Kościół a kultura masowa*, red. Franciszek Adamski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1987), 287.

10 Jan Paweł II, „Istota, wielkość i odpowiedzialność sztuki i publicystyki”, 109.

11 Baczyński, *Kościół wartości i media*, 85.

12 Adam Lepa, „Jaki recipient?”, *Niedziela* 42 (1991): 4.

13 Adam Lepa, „O dziennikarzach – inaczej”, *Niedziela* 38 (2003): 15; „Telewizja publicznie partyjna”, *Niedziela* 26 (2001): 13; Jan Chrapek, „Kościół wobec środków społecznego komunikowania”, *Ethos* 4 (1989): 231.

14 Jan Paweł II, „Orędzie na XXXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu”, w: *Dziennikarstwo według Jana Pawła II*, pkt. 5, dostęp 15.09.2018, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/massmedia_24012003.html.

nikarza od prawdy i służby¹⁵. Piotr Gach – polski historyk i nauczyciel akademicki – pokazuje, że są dziennikarze całym życiem broniący prawdy i jej służący. Takimi ludźmi mediów są dziennikarze, którzy w projekcie do preambuły *Katolickiego Kodeksu Etyki Społecznego Komunikowania* zobowiązali się:

- uznać konieczność poszanowania przyrodzonych praw ludzkich wynikających z godności człowieka i potrzeby jego całościowego rozwoju;
- z z troskaniem respektować i promować wartości moralne, historyczne i kulturowe narodu polskiego, oparte na chrześcijańskim rodowodzie, prawdzie, wolności, sprawiedliwości i dążeniu do pokoju społecznego;
- kierować się wolnością i odpowiedzialnością, solidarnością, tolerancją, troską o niepodległość kraju, szacunkiem wobec naszej Ojczyzny, jej przeszłości i tradycji;
- wziąć odpowiedzialność za przyszłe losy Kościoła, narodu i państwa polskiego w kontekście Europy Ojczyzn;
- być świadomymi wielorakich skutków komunizmu i totalitarnego zniewolenia narodu, długotrwałego niszczenia sumień ludzkich i autorytetów moralnych, walki z religią i obiektywnym porządkiem moralnym;
- widzieć potrzebę budowania autentycznej kultury, gospodarki, polityki, a także środków komunikowania społecznego, przez odrzucenie wszelkich form monopolizacji, manipulacji, dyskryminacji społeczno-religijnej¹⁶.

Przyjęcie powyższych zadań i postanowień, według Piotra Gacha, wyraźnie sygnalizuje świadomość katolickich dziennikarzy wagi swojego posłannictwa. Owe zadania przypominają także o poczuciu służby, którą mają pełnić względem człowieka, ale przede wszystkim w walce o prawdę¹⁷.

W każdej dziedzinie ludzkiego życia osobistego, rodzinnego, społecznego i politycznego wymaga się oparcia na służbie prawdzie, która odgrywa niepowtarzalną i niezaprzeczoną rolę, służąc nie tylko pojedynczej osobie i jej wzrastaniu, ale także i całemu społeczeństwu¹⁸. Odwołując się do słów Jana Pawła II, należy przypomnieć, że: „środki przekazu służą człowiekowi i poprzez służbę prawdzie; ograniczają one korzystanie

15 Tadeusz Zasepa, „Główne pola oddziaływania mediów katolickich”, w: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski (Olsztyn: Lux Mundi, 1996), 128; Krystyna Czuba, *Katolickie podstawy etyki dziennikarskiej* (Toruń: WSKSiM, 2007), 73–45.

16 Piotr Gach, „Stan prac nad Katolickim Kodeksem Etyki”, w: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski (Olsztyn: Lux Mundi, 1996), 25–26.

17 Piotr Gach, „Stan prac nad Katolickim Kodeksem Etyki”, 26.

18 Adam Lepa, „Bądźcie wierni prawdzie!”, wywiad, red. Beata Andrzejewska, *Nasz Dziennik* 22–23.01.2005, 12. Jan Paweł II przypominał, jak ważna jest prawda w mediach, gdyż sam się do niej uciekał. Papież korzystał ze środków przekazu w obfitości, bo uważał, że korzystanie z ich pomocy w dziele ewangelizacji daje możliwości dotarcia z Dobrą Nowiną do współczesnego człowieka. Jednocześnie papież przestrzegał, że przekazujący Dobrą Nowinę i nauczanie kościelne muszą najpierw sami poznać mechanizmy, jakie nimi rządzą. Przestrzegał także, że jeżeli Kościół nie chce zaprzepaścić szansy dotarcia do młodego pokolenia, powinien korzystać z środków komunikowania społecznego, z tego wszystkiego, co w nich pozytywne i służy przekazowi Ewangelii; Wiesław Korpeeta, *Zadania telewizji wobec jednostki i społeczeństwa* (Częstochowa: Regina Poloniae, 2006), 153.

z wolności, jeśli oddalają się od prawdy, rozpowszechniając kłamstwo albo rozbudzając niezdrowe emocjonalne reakcje na wydarzenia”¹⁹.

Jan Paweł II przypomina, że należy pamiętać o właściwym zadaniu środków społecznego przekazu. Tym zadaniem, według papieża, jest służba prawdzie i jej obrona. Jednocześnie dostrzega konkretną receptę polegającą na obiektywnym i rzetelnym przekazywaniu informacji, unikaniu manipulacji prawdą i przyjmowaniu postawy nieprzekupnej wobec prawdy. Zatem służba prawdzie jest służbą sprawie człowieka. Te słowa powinny stanowić instrukcję postępowania każdego dziennikarza i to niezależnie od wyznawanej religii i poglądów politycznych²⁰.

Z nauczania papieża należy wyodrębnić aspekty będące pewnego rodzaju drogowskazem dla każdego dziennikarza: przekazywać informację zawsze zgodnie z prawdą, wystrzegać się jakichkolwiek manipulacji, stać na straży nieprzekupności wobec prawdy²¹.

2. Kłamstwo zagrożeniem dziennikarskiej służby

W mediach możemy spotkać się z kłamstwem, którego powodem jest uległa postawa dziennikarzy postępujących zgodnie z obowiązującą poprawnością polityczną, która nie ma nic wspólnego ze służbą człowiekowi²². Bp Lepa uspokaja nas, że są jednak i tacy dziennikarze, dla których prawda jest wartością nadrzędną, a nawet świętą. Tacy dziennikarze są jej odważnymi świadkami, czasem nawet za cenę utraty pewnych dóbr, a szczególnie wstępu na salony, od których uzależniona jest ich kariera i sława²³.

Papież Jan Paweł II w orędziu na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 1994 roku przestrzegł przed grzechem występującym w mediach, a niemającym nic wspólnego z prawdą i służbą człowiekowi: „Telewizja musi często podejmować poważne tematy, takie jak ludzka słabość i grzech, oraz ich konsekwencje w życiu jednostek i całego społeczeństwa; niedostatki instytucji społecznych, w tym także władzy i religii; fundamentalne pytania o sens życia. Powinna podchodzić do nich w sposób odpowiedzialny – nie goniąc za sensacją, ale troszcząc się szczerze o dobro społeczeństwa i dbając o skrupulatne przekazywanie prawdy”²⁴. W ten sposób każdy dziennikarz będzie stawał się tym, dla którego najważniejsza będzie prawda i człowiek.

Dziennikarz ma obowiązek demaskować zło, uczciwie służąc prawdzie, a nie ubocznym interesom. Taka postawa jest wsparciem dobra wspólnego i przyczynia się do pogłę-

19 Jan Paweł II, „Orędzie na XXXVII Światowy Dzień Światowy Dzień Środków Przekazu, 2003”.

20 Adam Lepa, „Media – czwarta władza, czy służba człowiekowi?”, *Łódzkie Studia Teologiczne* 9 (2000): 178.

21 Lepa, „Media – czwarta władza, czy służba człowiekowi?”, 178.

22 Adam Lepa, „Media należy rozliczać”, *Niedziela* 38 (2011): 22; Wacław Depo, „Kazanie wygłoszone w Hebdowie podczas spotkania poświęconego problemom wiary i wyzwań współczesności 30 XI–2 XII 2012 roku”, w: *Sprawy nieba i ziemi*, red. Ewa Oset (Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli”, 2016), 101–105.

23 Adam Lepa, „Nowa poprawność w mediach?”, *Niedziela* 4 (2010): 18.

24 Jan Paweł II, „Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru. Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 1994”, w: Jan Paweł II, *Orędzia Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1 (Kraków: Więź, 1998), 255.

bienia wolności w społeczeństwie²⁵. Kościół wypracował niezawodne środki zaradcze, które warto w tym miejscu wymienić:

- czerpanie informacji z kilku źródeł, aby je można było porównać;
- wychowywanie do prawdy od najwcześniejszego dzieciństwa, aby człowiek umiał się brzydzić kłamstwem;
- czytanie na temat mediów, aby poznać główne mechanizmy;
- rozmawianie z innymi ludźmi o zjawiskach niepokojących w mediach, aby budzić właściwą reakcję²⁶.

Dlatego bp Lepa odwołuje się do adhortacji *Ecclesia in Europa*, ale i do wypowiedzi papieża Jana Pawła II, który do polskich dziennikarzy apelował, aby byli wierni prawdzie. Te słowa, jak zauważa biskup, trzeba jak najczęściej przypominać. Sygnalizuje również, że media katolickie powinny realizować postulat służby, a nawet misję apostołstwa w tej dziedzinie, która będzie się wyrażała poprzez wierność prawdzie. Sam Chrystus nazywa siebie *Prawdą* i kieruje apel do swoich uczniów: „Poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 8,32)²⁷.

Przekazywanie prawdy jest konieczne nawet wtedy, gdy to nie będzie się opłacało. Dziennikarskim obowiązkiem jest wystrzeżenie się jakiegokolwiek manipulacji prawdą, gdyż jest ona zawsze przejawem kłamstwa. Ponadto jest również krzywdą wyrządzoną człowiekowi, który ufa mediom i nie domyśla się jakiegokolwiek manipulacji. Każda osoba pracująca w mediach, która chce być człowiekiem prawdy, nie manipuluje, ale stoi na straży, by w jej gazecie, radiu czy telewizji też nie dopuszczano się dezinformacji²⁸.

Nieprzekupność wobec prawdy to uczciwość dziennikarza, który odrzuca każdą pokusę korupcji. Dziennikarz, który jest chrześcijaninem, wie bardzo dobrze, do czego może doprowadzić lekceważenie przez niego prawdy. Przyjęcie lekceważącej postawy:

- staje się wyrazem pogardy wobec Chrystusa, który nazwał siebie Prawdą;
- zakłamuje samego człowieka – tego, który kłamie i tego, który jest okłamywany. Bp Lepa określa to jako specyficzny stan zniewolenia człowieka;
- uwypukla, zgodnie ze słowami Jana Pawła II, fakt, że jeżeli prawda nie stanie się fundamentem działalności politycznej – to łatwo o instrumentalizację idei i przekonania dla celów, jakie stawia sobie władza²⁹.

25 Adam Lepa, „O informacji fabrykowanej”, *Niedziela* 38 (2010): 13.

26 Adam Lepa, „Bądźcie wierni prawdzie!”, 12–13; „Poprawność polityczna czy służba prawdzie?”, *Niedziela* 16 (2000): 14; Michał Drózd, „Głosić Dobrą Nowinę na cyfrowych areopagach”, w: *Bramy prawdy i wiary, Benedykt XVI o mediach*, red. Michał Legan (Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, 2016), 111–120.

27 Adam Lepa, *Bądźcie wierni prawdzie!*, 12–13; Czesław Parzyszek, *Duchowość apostołska według św. Wincentego Pallottiego* (Ząbki: Księży Pallotyńów Prowincji Chrystusa Króla, 2004), 186–189.

28 Czesław Parzyszek, *Duchowość apostołska według św. Wincentego Pallottiego*, 177; „Służyć prawdzie”, *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 9 (1998): 332–334; „Media w służbie człowiekowi”, *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 9 (2001): 457–458; „Powtarzane w mediach kłamstwo staje się pseudoprawdą”, *Niedziela* 15 (1993): 1; Antoni Siemianowski, *Człowiek i prawda*, 10–15.

29 Adam Lepa, „Media – czwarta władza, czy służba człowiekowi?”, 178–179; „Kryterium prawdy”, w: *Dziennikarz – między prawdą a kłamstwem* (Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2008), 96–98; „Wierność prawdzie”, w: *Manipulacja – kłamstwo zorganizowane*, red. Krzysztof Nagrodzki (Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2010), 179–180; Franciszek Mickiewicz, „Jezus Chrystus – Świadek wierny i prawdomówny”,

Zdaniem bpa Lepy media mają stawać w obronie prawdy. Jest to jeden z celów i zarazem podstawowe ich zadanie. Dlatego przywoływane słowa Jan Pawła II są wciąż aktualne i mieszczą się w obrębie duchowego testamentu. Papież powtarzał, że istnieje potrzeba odkłamania naszego życia. Słowa stają się przestrożą i zadaniem, gdyż niewiele daje wolność mówienia, jeśli słowo spętane jest egocentryzmem, kłamstwem, podstępem, a może nawet nienawiścią lub pogardą dla innych. Taka praca nie ma nic wspólnego z podążaniem za prawdą, przez którą dziennikarz ma służyć człowiekowi. Tym bardziej, gdy prawda jest traktowana jako intratny towar, gdy bywa sprowadzana do środka, którym zdobywa się władzę, sławę i pieniądze³⁰. Według biskupa jest ona wtedy sprzedawana w postaci rozlicznych półprawd i mitów³¹.

Pamiętając o zagrożeniach czyhających na dziennikarza, trzeba być świadomym, pisze Krystyna Czuba, wykładowca pedagogiki mediów w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa, że to prawda ma być fundamentem komunikowania się człowieka z człowiekiem poprzez wzajemną służbę. Wartość słowa ma wymowę nie tylko porozumiewania się, ale i wzajemnej miłości. Dziennikarz doświadcza nieustannej walki prawdy z kłamstwem. Prawda, która jest jedyna – choć dróg do niej wiele – stawia dziennikarzowi konkretne wymagania. Wobec tego trwanie w niej to trwanie w obecności Boga, który jest Prawdą. Tylko Bóg może pomóc osobom odpowiedzialnym za przekaz informacji, aby myślały w prawdzie, mówiły w prawdzie, działały w prawdzie i wzajemnie służyły prawdzie³².

Teolog i moralista ks. Bernhard Häring, odnosząc się do opisywanego problemu, pisze, że objawienie Boże stawia wszelką prawdę i wszelkie ustosunkowanie się do niej w aureoli świętości Boga. Ponad prawdę, kryjącą się w stworzeniu i odkupieniu, przedkłada pratajemnicę o Bogu i Prawdzie. Jednocześnie autor przypomina, że każdy człowiek styka się z informacją, z jej przekazywaniem i na każdą prawdę pada promień Boga jako Prawdy, od którego pochodzi wszelka Prawda. „Wszystko przez Nie się stało, a bez Niego nic się nie stało, co się stało” (J 1,3). To Słowo, Chrystus, przychodzi na świat, aby przenieść pełną prawdę i dać świadectwo prawdzie³³.

w: *Tajemnica Trójcy Świętej*, nr 13, red. Lucjan Balter, Stanisław Dusza, Franciszek Mickiewicz, Stanisław Stancel (Poznań: Pallottinum, 2000), 251–252.

30 Adam Lepa, „Słowo narzędziem agresji”, *Nasz Dziennik* 28–29.03.2015, M5; Wiesław Niewęglowski, „Dziennikarz – nosiciel integralnej wizji człowieka i świata”, w: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski (Olsztyn: Lux Mundi, 1996), 28–29.

31 Adam Lepa, *Świat manipulacji* (Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli”, 1997), 220. Istnieje pokusa zniekształcenia rzeczywistości lub fałszywej jej interpretacji. Twórca uniknie tych błędów, gdy będzie rzeczywiście uczciwy i rzetelny, a także podporządkuje się jak tylko umie prawdzie i wymogom stawianym przez życie. Wówczas będzie umiał przewidywać i unikać niebezpieczeństwa; Paul Leger, „O postawie katolików wobec audiowizji i moralnej odpowiedzialności artysty”, w: *Kościół a kultura masowa*, red. Franciszek Adamski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1987), 126.

32 Krystyna Czuba, „Etyczne konsekwencje manipulacji w mass mediach”, w: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski (Olsztyn: Lux Mundi, 1996), 133; Wojciech Sztombka, „Komunikować się, rozumieć, ponosić odpowiedzialność”, *Przegląd Powszechny* 10 (1996): 22–26.

33 Bernard Häring, *Nauka Chrystusa*, t. 3 (Poznań: Pallottinum 1963), 426–427.

Zakończenie

Jest dziś konieczne uświadamianie ludziom mediów jedno z podstawowych zadań, jakim jest służba człowiekowi, która ma swoje odzwierciedlenie w wierności prawdzie. Należy przypominać słowa, które podczas jubileuszu dziennikarzy w Rzymie w 2000 roku skierował Jan Paweł II do polskich dziennikarzy, w których podkreślał, aby byli wierni prawdzie. U dziennikarza nie może być ważniejszej rzeczy od troski o prawdę, poprzez którą służy człowiekowi. Zagrożenie pochodzące ze środków przekazu należy sprowadzić do faktu lekceważenia przez ludzi mediów prawdy o człowieku, rodzinie, Kościele i narodzie. Do tego konfliktu jednych prowadzą pieniądze, innych obca chrześcijaństwu ideologia, a jeszcze innych nawyki z czasów peerelowskiego systemu zakłamania. To tacy dziennikarze sprawiają, że media, które ich zatrudniają, zamiast być bogactwem rozwijającym człowieka, stają się ryzykiem³⁴. Prawda zostaje także ośmieszona i lekceważona w życiu jednostek i społeczeństwa, jakże często deprecjonując autorytet Kościoła, który ma odwagę przypominać wszystkim słowa Chrystusa: „Poznacie Prawdę, a Prawda was wyzwoli” (J 8,32)³⁵.

Dziennikarz powinien pamiętać, że odpowiada za kształtowanie opinii publicznej, a budowanie wspólnoty domaga się prawdy w przedstawianiu i komentowaniu. Ma także obowiązek uwzględnić autentyczność wydarzenia oraz jego różne aspekty. Nie można przy takiej odpowiedzialności opierać się na kruchych informacjach zaczerpniętych z wątpliwych źródeł. Nie można również wyolbrzymiać faktów o mniejszym znaczeniu i czynić z nich niebezpiecznej czy interesownej pokusy sensacji. Dla zachowania uczciwości dziennikarz musi strzec wolności i niezależności w służeniu prawdzie³⁶.

Jan Paweł II podczas spotkania z przedstawicielami międzynarodowej prasy w 1978 roku prosił dziennikarzy, aby dokładniej poznawali prawdę i wprowadzali czytelników, słuchaczy i widzów w to, co jest autentyczne, godne, sprawiedliwe, czyste i miłe. Papież, dostrzegając reprezentacje różnych kultur, zaznaczył, że wszyscy są złączeni służbą dla prawdy. W ten sposób przypomniał dziennikarzom, że ich powołaniem jest przede wszystkim służba³⁷.

Prawda jest podstawowym prawem wszelkiego rodzaju przekazu. Nie wystarczą zatem dobre chęci i prawość woli, by przekazywanie nosiło cechy uczciwego przekazu. Dziennikarz służący prawdzie będzie wiedział, że fakty należy przekazywać rzetelnie, to znaczy przedstawiać ich prawdziwy, zgodny, rzetelny, sprawiedliwy, wszechstronny, neutralny, pewny i rzeczowy obraz. Prawo do informacji, jakie ma każdy człowiek,

34 Adam Lepa, „Służyć prawdzie i bronić jej”, wywiad, red. Sławomir Jagodziński, *Nasz Dziennik* 18–19.08.2004, 8; „Służba człowiekowi to potęga działania”, *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 6 (2002): 370–374; „Być sługą”, *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 11–12 (2002): 603–605; „Chytra informacja czy zwykła propaganda?”, *Niedziela* 38 (1994): 7; Mario Toso, „Mass media dzisiaj w świetle nauki społecznej Kościoła”, *Społeczeństwo* 10 (2001): 217–220.

35 Adam Lepa, *Świat manipulacji*, 217.

36 Jan Paweł II, „Informacja, świadectwo, prawda”, *L'Osservatore Romano* 5–6 (1983): 9.

37 Jan Paweł II, *Dziennikarstwo według Jana Pawła II*, red. Marek Miller (Warszawa: Fronda, 2008), 34–35.

domaga się, by treść przekazu odpowiadała prawdzie oraz aby przy poszanowaniu sprawiedliwości i miłości prawda ta była pełna. Informacja nabiera specjalnego znaczenia, gdy odbiorcami są ludzie młodzi, otwierający się na doświadczenia życia. W tym zwłaszcza przypadku informacja nie może pozostawać obojętna na wartości, które dotyczą głębi istnienia ludzkiego, do których należy prymat życia, wymiar moralny i duchowy oraz pokój i sprawiedliwość. Dziennikarz mający świadomość odpowiedzialności za młode pokolenie wie i rozumie, jak ważne miejsce w jego życiu zajmuje służba prawdzie³⁸.

Bibliografia

- Baczyński, Andrzej. *Kościół wartości i media*. Kraków: Fall, 2012.
- Chrapek, Jan. „Kościół wobec środków społecznego komunikowania”. *Ethos* 4 (1989): 231–245.
- Czuba, Krystyna. „Etyczne konsekwencje manipulacji w mass mediach”. W: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski, 132–149. Olsztyn: Lux Mundi, 1996.
- Czuba, Krystyna. *Katolickie podstawy etyki dziennikarskiej*. Toruń: WSKSiM, 2007.
- Depo, Waław. „Kazanie wygłoszone w Hebdowie podczas spotkania poświęconego problemom wiary i wyzwań współczesności 30 XI–2 XII 2012 roku”. W: *Sprawy nieba i ziemi*, red. Ewa Oset, 101–105. Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli”, 2016.
- Drózdź, Michał. „Głosić Dobrą Nowinę na cyfrowych areopagach”. W: *Bramy prawdy i wiary, Benedykt XVI o mediach*, red. Michał Legan, 111–126. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, 2016.
- Drózdź, Michał. „Media przestrzenią dialogu z człowiekiem. Inspiracje soborowe w myśli Jana Pawła II”. W: *Inter mirifica – Dziennikarstwo i perspektywy*, red. Andrzej Baczyński, Drozdź Michał, Michał Legan, 81–109. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, 2013.
- Gach, Piotr. „Stan prac nad Katolickim Kodeksem Etyki”. W: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski, 23–27. Olsztyn: Lux Mundi, 1996.
- Gonzales de Cardedal Olegario. „List do Przyjaciela Dziennikarza”. W: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski, 297–307. Olsztyn: Lux Mundi, 1996.
- Häring, Bernard. *Nauka Chrystusa*. T. 3. Poznań: Pallottinum, 1963.
- Jan Paweł II. *Dziennikarstwo według Jana Pawła II*, red. Marek Miller. Warszawa: Fronda, 2008.
- Jan Paweł II. „Informacja, świadectwo, prawda”. *L'Osservatore Romano* 5–6 (1983): 41–42.
- Jan Paweł II. „Istota, wielkość i odpowiedzialność sztuki i publicystyki”. W: *Wiara i Kultura*, 98–108. Rzym: Fundacja Jana Pawła II – Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, 1986.
- Jan Paweł II. *Orędzie na XXXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*. Dostęp 15.09.2018. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/massmedia_24012003.html.

³⁸ Jan Paweł II, „Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży”, *L'Osservatore Romano* 4–5 (1985): 9; Waldemar Słomka, „Prawda”, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. Marek Chmielewski (Lublin–Kraków: Wydawnictwo M, 2002), 700–701.

- Jan Paweł II. „Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży”. W: *L'Osservatore Romano* 4–5 (1985): 9.
- Jan Paweł II. „Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru. Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu”. W: Jan Paweł II, *Orędzia Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 1, 255. Kraków: Więź, 1998.
- Jan Paweł II. „Zależność, która przynosi zaszczyt”. *L'Osservatore Romano* 1 (1988): 16–17.
- Korpeta, Wiesław. *Zadania telewizji wobec jednostki i społeczeństwa*. Częstochowa: Regina Poloniae, 2006.
- Leger, Paul. „O postawie katolików wobec audiowizji i moralnej odpowiedzialności artysty”. W: *Kościół a kultura masowa*, red. Franciszek Adamski, 125–130. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1987.
- Lepa, Adam. „Bądźcie wierni prawdzie!”. Wywiad, red. Beata Andrzejewska, *Nasz Dziennik* 22–23.01.2005, 12–13.
- Lepa, Adam. „Być sługą”. *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 11–12 (2002): 603–605.
- Lepa, Adam. „Chytra informacja czy zwykła propaganda?”. *Niedziela* 38 (1994): 7.
- Lepa, Adam. „Jaki recipient?”. *Niedziela* 42 (1991): 1, 4.
- Lepa, Adam. „Kryterium prawdy”. W: *Dziennikarz – między prawdą a kłamstwem*, 96–98. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2008.
- Lepa, Adam. „Mass media w służbie człowieka”. W: *In persona Christi*, red. Krzysztof Gózdź. T. 2, 107–119. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2009.
- Lepa, Adam. „Media – czwarta władza, czy służba człowiekowi?”. *Łódzkie Studia Teologiczne* 9 (2000): 171–180.
- Lepa, Adam. „Media manipulują emocjami”. *Niedziela* 5 (2012): 15.
- Lepa, Adam. „Media należy rozliczać”. *Niedziela* 38 (2011): 22.
- Lepa, Adam. „Media w służbie tożsamości Polaków”. W: *Media a tradycja*, red. Piotr Kutty, 17–39. Lublin: Nasza Tradycja, 1998.
- Lepa, Adam. „Nowa poprawność w mediach?”. *Niedziela* 4 (2010): 18.
- Lepa, Adam. „O dziennikarzach – inaczej”. *Niedziela* 38 (2003): 15.
- Lepa, Adam. „O informacji fabrykowanej”. *Niedziela* 38 (2010): 13.
- Lepa, Adam. „Poprawność polityczna czy służba prawdzie?”. *Niedziela* 26 (2000): 14.
- Lepa, Adam. „Poprawność polityczna stała się medialną poprawnością”. Wywiad, red. Sławomir Jagodziński, *Nasz Dziennik* 19–20.09.2009, 10.
- Lepa, Adam. „Powtarzane w mediach kłamstwo staje się pseudoprawdą”. *Niedziela* 15 (1993): 1, 11.
- Lepa, Adam. „Słowo narzędziem agresji”. *Nasz Dziennik* 28–29.03.2015, M5.
- Lepa, Adam. „Służba człowiekowi to potęga działania”. W: *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 6 (2002): 370–374.
- Lepa, Adam. „Służyć prawdzie i bronić jej”. Wywiad, red. Sławomir Jagodziński, *Nasz Dziennik* 18–19.09.2004, 8.
- Lepa, Adam. „Służyć prawdzie”. *Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej* 9 (1998): 332–334.
- Lepa, Adam. „Telewizja publicznie partyjna”. *Niedziela* 26 (2001): 13.

- Lepa, Adam. „Wierność prawdzie”. W: *Manipulacja – kłamstwo zorganizowane*, red. Krzysztof Nagrodzki, 179–180. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2010.
- Lepa, Adam. *Świat manipulacji*. Częstochowa: Biblioteka „Niedzieli”, 1997.
- Łęcicki, Grzegorz. „Media audiowizualne w nauczaniu Jana Pawła II”. Warszawa: Elipsa, 2012.
- Mickiewicz, Franciszek. „Jezus Chrystus – Świadek wierny i prawdomówny”. W: *Tajemnica Trójcy Świętej*. Nr 13, red. Lucjan Balter, Stanisław Dusza, Franciszek Mickiewicz, Stanisław Stancel, 242–258. Poznań: Pallottinum, 2000.
- Niewęglowski, Wiesław. „Dziennikarz – nosiciel integralnej wizji człowieka i świata”. W: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski, 28–40. Olsztyn: Lux Mundi, 1996.
- „Papieska Komisja do Spraw Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska «Zjednoczenie i postęp». O środkach społecznego przekazu «Communio et progressio». W: *Kościół a kultura masowa*, red. Franciszek Adamski, 277–320. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1987.
- Parzyszek, Czesław. *Duchowość apostołska według św. Wincentego Pallottiego*. Ząbki: Wydawnictwo Księży Pallotynów Prowincji Chrystusa Króla, 2004.
- Pius XII. „Encyklika o kinematografii, radiu i telewizji «Miranda prorsus»”. W: *Kościół a kultura masowa*, red. Franciszek Adamski, 237–261. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1987.
- Siemianowski, Antoni. *Człowiek i prawda*. Poznań: W drodze, 1986.
- Słomka, Waldemar. „Prawda”. W: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. Marek Chmielewski, 700–701. Lublin–Kraków: Wydawnictwo M, 2002.
- Sosnowska, Joanna. „Dziennikarz – specjalista. Zasady pracy dziennikarza religijnego”. W: *Kultura–Media–Teologia* 15 (2013): 73–91. Dostęp 15.09.2018. https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt_2013_15_Sosnowska.pdf.
- Sztombka, Wojciech. „Komunikować się, rozumieć, ponosić odpowiedzialność”. *Przegląd Powszechny* 10 (1996): 22–35.
- Toso, Mario. „Mass media dzisiaj w świetle nauki społecznej Kościoła”. *Społeczeństwo* 10 (2001): 217–259.
- Zasępa, Tadeusz. „Główne pola oddziaływania mediów katolickich”. W: *Dziennikarski etos*, red. Zdzisława Kobylińska, Rafał D. Grabowski, 117–131. Olsztyn: Lux Mundi, 1996.